

Ebedi Hikmetin Peşinde

Seyyid Hüseyin Nasr, Çev. Harun Tan, İstanbul : İnsan Yayınları, 2007, 255 sayfa.

Tamer YILDIRIM*

Kitap, *Library of Living Philosophers (Yaşayan Filozoflar Kitaplığı)*'in Seyyid Hüseyin Nasr için ayırdığı 1000 sayfalık otobiyografinin bazı kısımlarından (otobiyografi, bibliyografya ve albüm) oluşmaktadır. Kitaplık, 1999'da Nasr'ı yaşayan en büyük düşünür olarak seçmiş ve böylece ilk kez bir Müslüman düşünür *Yaşayan Filozoflar Kitaplığı*'na dâhil edilmiştir.

Genel olarak otobiyografi yazmak güçtür, çünkü insanın kendinden söz ederken objektif olması zordur. Fakat büyük ölçüde insanların gözleri önünde olan birinin, kendisini anlatmasında bu zorluk aşılabılır. Veya yaşanan hayat iç dünyanın da bir yansıması olursa, ortaya çıkan durum yazılanlarla yaşananın uyduğu izlenimi veren bir halde kendini gösterir ki Nasr'ın otobiyografisinde görülen de budur. Yani hayatında gizleyeceği olaylar oldukça sınırlıdır.

Kitap üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Nasr'ın otobiyografisi (s. 7–107), ikinci bölümde Nasr'ın bibliyografyası (s. 109–207), son bölümde ise Nasr'ın hayatının farklı dönemlerini gösteren bir albüm (s. 209–255) yer almaktadır.

1933 yılında, Tahran'ın tanınmış âlim ve fizikçilerinin mensup olduğu bir ailede dünyaya gelen Nasr, yaşının gerektirdiği gelişimin ilerinde kabiliyetlere sahip bir çocuk olarak üç yaşında okuma-yazma öğrenir. Beş yaşında iken ilkökula, ikinci sınıftan başlar. Eğitimi sırasında geleneksel İranlı şair ve yazarların yanında Batı'da kaleme alınan eserleri de okur. Düşünsel gelişimine katkısı açısından bu durumu şöyle betimlemektedir: “Sadece tasavvuf ve Batı'ya açık İran kültürü ile değil, aynı zamanda Doğu İran'ın, bildiğim mevcut büyük medeniyetleri ile beslenmiş bir çevrenin havasını teneffüs etmiş olmam önemli bir noktadır.” Çünkü daha sonrasında 1945'te Amerika yolculuğu başlar ve Baptist bir cemaat okulu olan Peddie School'da orta öğretimini tamamlar. Eşyanın tabiatını anlama isteğini Peddie School'daki hocalarının da desteklemeleri üzerine, fizik eğitimi almaya karar verir. Hatta üniversiteye başladığında içinde bulunduğu ruhsal durumu şöyle anlatmaktadır: “Gerçekte beni ne dünyevi ne de akademik başarı heyecanlandırıyordu. Eşyanın tabiatı hakkındaki bilginin fiziksel gerçeklik anlamında kazanılabilirliği zaten öteden beri zihnimdeydi” (s. 23).

Massachusetts Institute of Technology (MIT)'de fizik eğitiminden sonra felsefeye, özelden bilim felsefesine yönelen Nasr'a göre herkes bireysel olarak hakikatin peşinde olmalı, “Bu nefes alıp vermek gibi insanların birbirleri adına yapamayacağı bir şeydir.” (s. 25). Bu bağlamda antik dönemden çağdaş döneme kadarki Batı filozoflarının eserlerini okur. Fakat kendisini daha ziyade Hint düşüncesinin etkilediğini belirtir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, tyildirim@sakarya.edu.tr.

Nasr, İran geleneğiyle başlayan, Batı felsefesiyle devam eden, sonunda tasavvufu neticelenecek bir süreçten geçer. Bu süreçte Rene Guénon, Ananda K. Coomaraswamy, Frithjof Schuon, Titus Burckhardt, Martin Lings gibi pek çok tradisyonalistin/gelenekselci ekole bağlı kişilerin etkisi vardır. Nasr, çalışmalarının kendisini İslam ve tasavvufa götürmesini şöyle betimler: “Bir anlamda döngü tamamlanmış ve ben de modern Batı dünyası ile İslam ve Batı dünyası dışındaki diğer kadim gelenekler arasındaki gidiş-gelişlerden sonra manevi entelektüel anayurduma geri dönmüştüm” (s. 30). 1957 ve 1958 yazının çoğunu Fas’ta geçiren Nasr, bu yılları manevi ve entelektüel yaşamındaki köklü değişikliklerin olduğu bir dönem olarak betimler. Ayrıca klasik müzikle uzun denebilecek bir süre ilgilenen Nasr’a göre diğer Batı sanatlarının sekülerleşmesine ve maddileşmesine karşın Rönesans sonrası klasik müziğinde manevi ve teolojik unsurlar mevcuttur. (s. 31).

Nasr, doktorasını tamamladıktan sonra İran’a döner. İran’da bulunduğu dönemde felsefe fakültesinde yapmaya çalıştığı şeyi şöyle tanımlar: “İranlı öğrencilerin Batı düşünce perspektifinden kendi geleneklerini değerlendirmek yerine kendi geleneklerinin bakış açısıyla diğer düşünce okullarını çalışmalarını sağlamak” (s. 47). Nasr, bu yaklaşımın bir yansıması olan ‘Bilginin İslamlaştırılması’ düşüncesini 1950’lerden itibaren kullanmış ama 1977’de Mekke’de yapılan eğitim üzerine konferanstan sonra yaygınlaşmıştır. Nakib el-Attas’ın da bu konuda görüşleri olmasına rağmen, bu teori bağlamında ünlenen kişi İ. R. Faruki olmuştur (s. 54). Nasr, bugün de öğrencileri tarafından bunun başarılı bir şekilde yürütüldüğünü belirtmektedir. Fakat kanaatimizce bu yaklaşım tarzı yani Bilginin İslamlaştırılması düşüncesi hakkındaki çalışmalar günümüzde etkisini oldukça kaybetmiş durumdadır.

İran’da iken yirmi yıl boyunca kendisiyle görüştüğü ve çağın en büyük entelektüel şahsiyeti olarak tanımladığı Allame Tabatabaî’nin zamanın en büyük âlim ve filozofu olarak Kum’da İslam felsefesini yeniden canlandırdığını belirten Nasr, bu dönemde ayrıca Murtaza Mutaharri, Seyyid Celâleddin Aştîyânî, Ali Şeriatî gibi İran’ın önde gelen entelektüelleriyle sıkça görüşmüştür (s. 57–58). Tahran Üniversitesi’nde yöneticilik ve bazı fakültelerin kurulmasına öncülük eden Nasr, yurt dışında iken İran İslam devrimi yapılır. Devrim sırasında, kendisinin ve arkadaşlarıyla beraber yaptığı ve ikinci bir kopyası olmayan bazı çalışmalarının da bulunduğu kütüphanesi yakılır, evi yağmalanır. Yurt dışından İran’a dönemeyen Nasr bir süre işsiz kalır. Bu sürecin ardından tekrar Amerika’ya döner ve faaliyetlerini burada sürdürür. Bu noktada ülkesi hakkında herhangi bir yorum yapmaz. Yani kendisinin bir seçimi olarak mı Amerika’ya gittiği, yoksa yeni kurulan devletin mi kendisinden bunu istediği konusuna değinmez.

Oldukça üretken olan Nasr’ın yazdığı eserlerin çoğu Türkçe’ye de çevrilmiştir. Otobiyografinin yazıldığı dönemde Amerika’da George Town Üniversitesi’nde görev yapmakta olan Nasr, pek çok öğrenci yetiştirmiş ve yetiştirmeye devam etmektedir.

Nasr yapmaya çalıştığı hususu şöyle ifade etmektedir: “Ardında olduğum asıl şey idrak merkezli, Plâtoncu varlık tahayyülü eksenli bir felsefi hayat, manevi bir arınma, içselleştirme ve son derece faal fikri ve akademik hayatımı pekiştirecek manevi gerçeklerin tefekkürü idi.” Yaşamının yönünü belirleyen merkezi düsturu ise; “Bitmeyen bir bilgi arayışı, bundan dolayı da bütün hayatım bilginin peşinde geçti ve bu özgürleştirici ve

dünyevi bağlardan arındıran bilgiye olan hasretim, halen fikri yaşamıma hükmediyor ve tüm gayretlerimin yönünü belirliyor” (s. 107) şeklinde açıklayarak kitabı tamamlamaktadır.

Nasr’ın genel olarak entellektüel hayatını betimlediği kitabına baktığımızda şunu görürüz: Nasr, geleneksel dünya ile modern dünya arasında gidip gelen, yaşantı olarak modern dünyada, düşünce olarak gelenekte kalmaya çalışan bir tavra sahip olarak, yaşadığı yerlerdeki tecrübelerini gelenek ve modernite arasındaki bir ikileme ele alarak anlatıyor.

Otobiyografileri okumak, insanın kendi deneyimlerine bir yaşam deneyimini, yaşayanın ağzından katmak demektir. Bu anlamda ömrünü bitmeyen bir bilgi arayışı peşinde geçirmiş ve geçirmeye devam eden Nasr’ın bu otobiyografisinin, özellikle üniversitede bulunan genç kuşağa sunacağı çok şey olacağına inanıyoruz. Yalnız kitabın ilk baskısından sonra ikinci baskısının neden yapılmadığını anlamak güç. Ayrıca kitabı akıcı bir üslupla dilimize kazandıran çevirmeni de kutlamak gerekir.